

IRYNA PROTSYK

Kijów

Nazwy ukraińskich klubów piłkarskich w Galicji w pierwszej połowie XX wieku

Słowa kluczowe: chrematonimia, nazwy klubów galicyjskich, źródła nominacji

Na początku XX wieku w Galicji aktywnie rozwijał się ruch sportowy. Powstały tu towarzystwa „Sokił” [„Sokół”], „Sicz”, „Łuh” [„Łąka”], „Płast”¹ promujące i rozpowszechniające informacje na temat różnych dyscyplin sportowych w ramach organizowania sekcji sportowych. Niemal każde towarzystwo sportowe w pierwszej kolejności zakładało sekcję piłki nożnej², czyli kopanej³, jak ją wtedy nazywano. Ukraińskie organizacje sportowe zajmowały się popularyzacją tej dyscypliny sportu i tworzeniem drużyn piłkarskich zarówno w dużych miastach, jak i w małych miasteczkach, na wsiach.

Przedmiotem moich badań są nazwy ukraińskich klubów piłkarskich w Galicji pierwszej połowy XX wieku oraz prześledzenie uwarunkowań ich nadawania. Jako podstawowe źródło badawcze wykorzystałam materiał z czasopism o tematyce sportowej funkcjonujących w Galicji w okresie międzywojennym — w latach 20–30. XX wieku. Materiały pochodzą głównie z magazynów: „Sport. Magazyn dedykowany wszystkim sportom” (1925–1926), „Wiadomości sportowe. Tygodnik Ilustrowany” (1931, 1933), tygodnika „Gotowe. Magazyn Ukraińskiej Spółki Sportowej” (1934–1935), dwutygodnika „Sport. Magazyn Ukraińskiej Spółki Sportowej” (1936–1937), „Zmah [Rywalizacja]. Tygodnik sportowy” (1937–1939), a także ze stron sportowych w periodykach niespecjalistycznych, w tym: „Ruchankowo-sportowy wistnyk” [„Kurier gimnastyczno-sportowy”] — dodatek do czasopisma studenckiego „Postup” [„Postęp”] (1922–1923), dodatek dwutygodniowy do czasopisma „Nowy Czas” „Ruchanka i Sport” [„Gimnasty-

¹ І. Андрухів, *Українські молодіжні товариства Галичини 1861–1939 рр.*, Івано-Франківськ 1995, s. 72.

² І. Боберський, *Забави і гри рухові, ч. III. Копаний мяч*, Львів 1906, s. 36; Верхола О. *Копаний мяч*, Львів 1926, s. 90.

³ В. Лаврівський, *Копана (Association Football)*, Львів 1900, s. 18.

ka i Sport”] (1926), dodatek do czasopisma „Nowy Czas” „Ruchanka i Sport” [„Gimnastyka i Sport”] (1928), dodatek tygodniowy do czasopisma „Nowy Czas” „Sport” (1931) będący oficjalną stroną Ukraińskiej Spółki Sportowej, dodatek miesięczny do czasopisma dla młodzieży „Vohni” [„Ognie”] „Sport i młodzież” (1931–1934) pod redakcją Ukraińskiej Spółki Sportowej oraz dodatek „Wychowanie fizyczne” umieszczony w dwutygodniku „Szlach molodi” [„Droga młodzieży”] (1939).

W wieloetnicznej Galicji stowarzyszenia sportowe tworzone na podstawie narodowości — istniały kluby polskie, ukraińskie, żydowskie. Dlatego też w nazwach klubów i towarzystw galicyjskich odzwierciedlono kryterium narodowościowe. Nazwę drużyny zawsze poprzedzała wskazówka o narodowości, na przykład U.S.K. — Ukraiński Klub Sportowy (w języku ukraińskim szyk odwrotny — Sportowyj Klub), U.S.T. — Ukraińskie Towarzystwo Sportowe, P.K.S. — Polski Klub Sportowy, Ż.K.S. — Żydowski Klub Sportowy. Czasami pierwszy element tego typu skrótów to nazwa miejscowości, z której pochodzi drużyna piłkarska, na przykład L.K.S. — Lwowski Klub Sportowy. Przy nazwach wiejskich towarzystw sportowych, będących jedynymi tego typu organizacjami, nie zaznaczano narodowości, używano jedynie skrótu S.K. — Klub Sportowy lub S.T. — Towarzystwo Sportowe; komponent narodowy wykorzystano w nazwie Towarzystwa Sportowego „Ukraina” (Lwów) — S.T. Ukraina⁴; kilka stowarzyszeń sportowych używało akronimów: U.R.S.K. — Ukraińskie Robotnicze Koło Sportowe i U.S.S.K. — Ukraiński Sportowy Klub Studencki.

Złożona struktura nazw drużyn piłkarskich była tworzona przez łączenie składnika, którym jest skrót (powstały na skutek oszczędności językowej) wraz z nazwą własną. Drugi składnik tej nazwy złożonej motywowany jest nazwą własną lub rzeczownikiem ogólnym. Nazwy większości klubów piłkarskich Galicji odzwierciedlają ich stałe odniesienie do realiów historycznych, kulturowych i społecznych Ukrainy. Nazwy własne ukraińskich drużyn piłkarskich z Galicji zawierają ważne dla Ukraińców konotacje, składniki kultury ukraińskiej — zarówno pozytywne, jak i negatywne.

Analizując nazwy własne, należy prześledzić szczególne uwarunkowania leżące u podstaw nadawania nazw różnym klubom piłkarskim. Wiele klubów stosowało w tytule nazwę swojego miasta, miasteczka, wsi lub nazwę regionu, w którym klub funkcjonował, czyli toponimy, na przykład: U.S.K. Dobromyl — od nazwy miasta Dobromyl⁵ w rejonie starosamborskim, obwód lwowski; S.K. Dobriany — od nazwy wsi Dobriany⁶ rejonu stryjskiego, obwód lwowski; U.R.S.K. Kołomyja — od nazwy miasta rejonowego obwodu iwano-frankowskie-

⁴ *Спортивное Товариство „Україна” (Львів). До 80-річчя заснування: Альманах*, red. Й. Лось et al., Львів 1991, s. 136.

⁵ М.П. Янко, *Топонімічний словник України: Словник-довідник*, Київ 1998, s. 122.

⁶ Zob. /wiki/Dobriany,_Stryi_Raion (dostęp: 2.07.2016).

go⁷ — Kołomyja⁸; S.K. Załużzia⁹ — od nazwy miejscowości Załuże w rejonie rohatyńskim, obwód iwano-frankowski; S.K. Pawełcze — od nazwy wsi Pawełcze¹⁰ lub Pawełcza rejonu tyśmienickiego, obwodu iwano-frankowskiego, aktualna nazwa — Pawliwka; U.S.K. Stanisławiw — od nazwy miasta Stanisławów¹¹, S.K. Toporiwci — od nazwy wsi Toporiwci¹² rejonu horodenkowskiego, obwód iwano-frankowski; U.S.T. Chodoriw — od nazwy miasta Chodorów¹³ rejonu żydaczowskiego, obwód lwowski; S.K. Czerczanka — od nazwy wsi Czercze¹⁴ rejonu rohatyńskiego, obwód iwano-frankowski; U.S.K. Jamnycia — od nazwy miejscowości Jamnica¹⁵ koło Iwano-Frankowska.

Nazwy etnicznych regionów Ukrainy — Podilla [Podole] i Pidhirya [Podgórze] — wykorzystano w nazwach galicyjskich drużyn piłkarskich z Tarnopola oraz Drohobycza reprezentujących odpowiednio te dwa regiony: U.S.T. Podilla (Tarnopol) i U.S.T. Pidhirya (Drohobycz).

W nazwach drużyn piłkarskich wskazuje się na konkretne cechy obszarów, nazwy mieszkańców albo rodzaj ich zawodu. Na przykład zespół z Sanoka, który należy do etnograficznego regionu Łemkowszczyzna, używa nazwy mieszkańców tego regionu — Łemki — U.S.K. Łemko. Borysławski zespół piłkarski w swojej nazwie U.S.T. Ropynyk podkreślił dominujące zajęcie mieszkańców przemysłowego regionu Galicji na przełomie XIX–XX w., czyli pozyskiwanie ropy naftowej; zespół U.S.K. Kamieniari [Kamieniarze] ze wsi Serafyni koło Horodenki oraz drużyna z miejscowości Wowczyniec w pobliżu Iwano-Frankowska w nazwie odzwierciedliły rozwinięte tutaj rzemiosło — wydobywanie kamienia.

Oprócz nazw miejscowości, w których powstały i funkcjonowały kluby piłki nożnej, nazwy drużyn często wskazują nazwy miejscowości ważne dla ukraińskiej świadomości narodowej i wykazują ciągłość pamięci historycznej i tradycji kulturalnej, w tym: U.S.K. Baturyn (Przemyśl) — nazwa stolicy hetmana Iwana Mazepy, miasta Baturyn¹⁶ położonego w powiecie bachmackim obwodu czernihowskiego.

Na podstawie nazwy „Sicz Zaporoska”¹⁷, oznaczającej organizację społeczno-polityczną i wojskowo-administracyjną ukraińskich Kozaków, znajdującą się w południowej części Ukrainy, „za porożami Dniepru” (czyli za szczególnym ro-

⁷ Obecna nazwa byłego województwa stanisławowskiego, ponieważ w roku 1962 nazwa miasta Stanisławów została zmieniona na Iwano-Frankiwska.

⁸ М.П. ЯНКО, *op. cit.*, s. 183.

⁹ Zob. /wiki/Rohatyn_Raion (dostęp: 2.07.2016).

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ Obecna nazwa „Iwano-Frankowsk” (fonetycznie z języka ukraińskiego — Iwano-Frankiwska; transkrypcja międzynarodowa oparta na transliteracji angielskiej — Ivano-Frankivsk).

¹² *Ibidem.*

¹³ М.П. ЯНКО, *op. cit.*, s. 374.

¹⁴ Zob. wiki/Cherche (dostęp: 2.07.2016).

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ М.П. ЯНКО, *op. cit.*, s. 35.

¹⁷ *Ibidem.*, s. 142.

dzajem wodospadów), utworzono nazwy kilku galicyjskich klubów piłkarskich: S.T. Sicz ze wsi Dobriany w rejonie stryjskim obwodu lwowskiego i S.K. Zaporozec z miasteczka Nyżankowyczi (Niżankowice) rejonu starosamborskiego obwodu lwowskiego. Nazwa lwowskiego klubu piłkarskiego U.S.K. Czornomorec [Czarnomorzec] też wywodzi się od historycznej wzmianki o Kozakach czarnomorskich.

Inny leksem, który tematycznie pasuje do przedstawionych nominacji, to nazwa geograficzna Chortycia¹⁸ — nazwa największej wyspy na Dnieprze (w pobliżu północnego jej brzegu znajdowały się ogromne progi rzeki będące we władaniu Sicy Zaporoskiej). Wykorzystano go do nazywania klubów piłkarskich U.S.T. Chortycia z miasta Borszczów obwodu tarnopolskiego, z miasta Żydaczów obwodu lwowskiego i z miasta Lubaczów (obecnie administracyjnie należy do województwa podkarpackiego w Polsce).

Liczną grupę nazw ukraińskich klubów piłkarskich tworzą nazwy motywowane onimami różnych obiektów geograficznych: mas wodnych — hydronimami, wzniesień i gór — oronimami itp. Spośród hydronimów do nominacji galicyjskich drużyn piłkarskich użyto przede wszystkim nazw własnych rzek, występujących na terenie, na którym został założony dany klub sportowy, na przykład U.S.K. Bystrycia z miasta Nadwórna położonego nad brzegiem Bystrzycy Nadwórniańskiej¹⁹, U.S.T. Prut z miasta Delatyn, w pobliżu którego płynie rzeka Prut²⁰, U.S.K. Sian z Przemyśla leżącego na obu brzegach Sianu (Sanu)²¹, U.S.K. Wigor z miasteczka Niżankowice rejonu starosamborskiego, przez które przepływa rzeka Wigor²² — dopływ Sanu. Nadsańska drużyna piłkarska S.K. Zbrucz ze wsi Oleszyce w swojej nazwie wykorzystwała hydronim, który był symbolem podziału Ukrainy przez granicę dwóch państw przebiegającą wzdłuż rzeki Zbrucz²³. Dwa zespoły z obwodu lwowskiego odzwierciedliły w swoich nazwach ich bliskość terytorialną do największej rzeki regionu — Dniestru²⁴: U.S.T. Dniestr z Sambora i U.S.T. Dniestr z Mikołajowa. Drużyna z miasteczka Winniki koło Lwowa oraz Wysokoszkolny Ukraiński Klub Sportowy z Podiebradów w Republice Czeskiej, gdzie licznie zamieszkali emigranci z Ukrainy po klęsce walk z lat 1918–1921, mają w swoim tytule hydronim Dniepr²⁵ — nazwę największej ukraińskiej rzeki (U.S.K. Dniro).

Wśród oronimów wykorzystanych w nominacjach galicyjskich drużyn piłkarskich warto wymienić: U.S.K. Łysonia (Bereżany, Brzeżany) pochodzi od na-

¹⁸ М.П. Янко, *op. cit.*, s. 376.

¹⁹ *Словник гідронімів України*, red. А.П. Непокупний, О.С. Стрижак, К.К. Цілуйко, Київ 1979, s. 50.

²⁰ *Ibidem*, s. 451.

²¹ *Ibidem*, s. 551.

²² *Ibidem*, s. 106.

²³ *Ibidem*, s. 209.

²⁴ *Ibidem*, s. 173–174.

²⁵ *Ibidem*, s. 173.

zwy góry Łysonia²⁶ w pobliżu miasta Brzeżany; S.T. Czarnogóra (Stanisławów) pochodzi od nazwy Czarnogóra²⁷ — najwyższego grzbietu Karpat Ukraińskich; S.K. Howerla (Stanisławów) pochodzi od nazwy najwyższego szczytu Karpat — góry Howerla²⁸ wznoszącej się w pasmie górskim Czarnogóra. Nazwy obu drużyn sportowych Stanisławowa (obecnie Iwano-Frankowsk) — największego miasta w tym górzystym regionie — motywacyjnie związane są z oronimami Karpat.

Dwa zespoły z obszarów położonych w Karpatach Ukraińskich wykorzystywały w nazwie leksem *beskyd* (góra, skała²⁹) używany na określenie systemu pasm górskich w północnej strefie Karpat³⁰. Są to drużyny z miast Nadwórna w pobliżu Iwano-Frankowska oraz Turka w obwodzie lwowskim — U.S.T. Beskyd (Nadwórna), U.S.K. Beskyd (Turka). Ten sam onim, który nominuje potężny grzbiet Karpat, widać w nazwie klubu piłkarskiego ze wsi Probiżna rejonu Kopyczyńskiego pod Tarnopolem — S.K. Beskyd (Probiżna).

Tematycznie blisko tej grupy nazw tworzących bazę nazywania galicyjskich drużyn piłkarskich są nazwy apelatywne wskazujące cechy terenów górskich oraz nominujące obszary charakterystyczne dla Ukrainy: U.S.K. Skała (Stryj), U.S.K. Skała (Mościska) — pochodzi od starej nazwy zwyczajowej skała³¹; U.S.K. Step (Buszkowice) ze wsi Buszkowice pod Przemyślem — pochodzi od nazwy apelatywnej *step* — duża bezdrzewna, pokryta roślinnością trawiastą płaska powierzchnia w strefie klimatu suchego³², nazwy naturalnego obszaru w umiarkowanych szerokościach geograficznych, obejmującego sporą część terytorium Ukrainy; S.T. Płaj (Lwów) — od dialektowego leksemu *plaj*, który oznacza spłaszczony grzbiet gór z pastwiskami i ścieżkami w Karpatach³³.

Osobna grupa nazw, które stały się podstawą motywowania nominacji ukraińskich klubów piłkarskich, to antroponimy. Wśród nich są imiona, nazwiska znanych i ważnych dla Ukraińców postaci historycznych: Iwan Bohun, Oleksa Dowbusz, Ustym Karmeluk, Roksolana, Fedir Czernyk.

Nominacja klubu piłkarskiego U.S.K. Roksolana z Rohatyna jest w pełni uzasadniona, ponieważ legenda o Nastii Lisowskiej, która później została żoną osmańskiego sułtana Sulejmana Wspaniałego — Roksolaną, wiąże się z Rohatynem, jej rodzinnym miastem.

Wśród nazw klubów piłkarskich są też znane z historii nazwiska ukraińskich powstańców: Oleksy Dowbusza — lidera buntowników w Karpatach i Ustyma

²⁶ Zob. /wiki/Berezhany (dostęp: 02.07.2016).

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Великий тлумачний словник сучасної української мови*, oprac. i red. В.Т. Бусел, Київ-Ірпінь 2001, s. 48.

³⁰ Zob./wiki/Carpathian_Mountains (dostęp: 2.07.2016).

³¹ *Великий тлумачний словник...*, s. 1131.

³² *Ibidem*, s. 1193.

³³ *Ibidem*, s. 76.

Karmeluka — przywódcy rebeliantów na Podolu. Imienia pierwszego z nich użyła w swojej nazwie drużyna piłkarska z Kołomyi U.S.T. Dowbusz, a imienia drugiego — zespół piłkarski ze wsi Krówniki koło Przemyśla U.S.K. Karmeluk. Oprócz galicyjskich klubów nazwisko Oleksy Dowbusza znajduje również odzwierciedlenie w tytule bukowińskiego klubu — U.S.K. Dowbusz (Czerniowce).

Aż cztery galicyjskie centra sportowe do nazwania swoich klubów piłkarskich wykorzystały nazwisko przywódcy wojskowego i polityka z czasów Bohdana Chmielnickiego, dowódcy kozackiego wojska zaporoskiego Iwana Bohuna. Są to drużyny ze Lwowa (dzielnica Lewandówka), miast Brody i Komarno — U.S.K. Bohun oraz wsi Serafynci koło Horodenki — S.K. Bohun.

Przez wisko księcia Rusi Wsiewołoda, syna Światosława, Buj-Tura, który prowadził armię w walce z Połowcami, wykorzystane było jako nazwa dwóch galicyjskich drużyn piłkarskich — Buj-Tur (Lwów, dzielnica Syhnówka), Buj-Tur (Stanisławów), jak również Ukraińskiego Bractwa Sportowego Tur (Praga, Republika Czeska).

Nazwa *U.S.T. Czernik* (Stanisławów) związana jest z najnowszą historią Ukrainy. Klub piłkarski wykorzystał ją na cześć Fedora Czernika³⁴, skauta, setnika Legionu Ukraińskich Strzelców Siczowych, który zginął w bitwie pod Motowyliwką w 1918 roku i został pochowany na mogile Askolda.

Istnieje też jeden antropoim z historii starożytnej, który stał się podstawą motywacyjną do nazwania ukraińskiego piłkarskiego kółka robotniczego — U.R.S.K. Spartak (Przemyśl). Wśród galicyjskich klubów sportowych jedynie przemyski zespół używał nazwy, w której skład wchodziło imię wojownika trackiego Spartakusa, wodza zbuntowanych przeciwko Rzymianom niewolników (w przeciwieństwie do klubów sowieckiej Ukrainy, gdzie nominacja ta cieszyła się bardzo dużą popularnością).

Znaczną grupę nazw drużyn piłkarskich obejmują nominacje motywowane nazwami apelatywnymi, w tym w szczególności nazwy zjawisk naturalnych: S.K. Burewij (Lwów, dzielnica Lewandówka) i S.K. Burewij (Buczacz), S.K. Burewij (wieś Pasieczna koło Nadwórnej) — od leksemu *burewij* — bardzo silny wiatr, huragan³⁵, nazwa potężnego i długo trwającego zjawiska atmosferycznego o mocy niszczącej; U.S.K. Zahrawa (Stanisławów) — od wyrazu *zahrava* (poświata), co oznacza odbicie (głównie w niebie), jasne światło, ogień³⁶, światło na niebie podczas wschodu lub zachodu słońca; S.K. Wychor (Jamnica) — od leksemu *wychor* (trąba powietrzna) — nazwy wiatru³⁷ o szarpanym kołowym ruchu lub silnego wiatru porywistego; S.K. Churtowyna (Komarno) — od słowa *churtowyna* — silne wiatry i śnieg, zamieć³⁸, nazwa zjawiska atmosferycznego,

³⁴ *Спортове Товариство „Україна” (Львів)*, s. 29.

³⁵ *Великий тлумачний словник...*, s. 67.

³⁶ *Ibidem*, s. 292.

³⁷ *Ibidem*, s. 119.

³⁸ *Ibidem*, s. 1356.

którym jest przenoszenie śniegu przez wiatr nad ziemią i towarzyszące temu pogorszenie widoczności; S.K. Kometa (Lwów) — od terminu *kometa*, co oznacza ciało niebieskie z jasnym jądrem i mglistą powłoką, od której rozciąga się długie pasmo światła, przypominające ogon³⁹; U.S.K. Zoria (Lwów), U.S.K. Zoria (Chodorów) — od leksemu *zoria* (gwiazda) oznaczającego świecące ciało niebieskie, czyli skupisko gorących gazów⁴⁰.

Dość liczną, ale niezbyt zróżnicowaną grupę tworzą nominacje drużyn piłkarskich motywowane nazwami ptaków, mianowicie: sokół, orzeł i mewa. Ponad dwadzieścia klubów piłki nożnej w tytule użyło leksemu *sokil* [sokół], co jest całkiem naturalne, ponieważ najstarszym (od 1894 roku) oraz najmocniejszym ukraińskim stowarzyszeniem sportowym było Ruchankowe Sportowe Towarzystwo [Gimnastyczne Towarzystwo Sportowe] „Sokół” (od 1905 roku — „Sokół-Ojciec”), które łączyło w Galicji setki oddziałów i ponad dziesięć tysięcy członków⁴¹. Nazwę U.S.K. Sokil nosiły między innymi zespoły takich galicyjskich miast i wsi: Bóbrka, Gliniany, Drohobycz, Zawadow, Złoczów, Koniuchów, Krasne, Lwów, Nakonieczne I, Nakonieczne II, Skole, Stryj, Sądowa Wiśnia, Chodorów, Jaworów — w obwodzie lwowskim; Bohorodczany, Bodnarów, Kołomyja, Kuty, Otynia, Rohatyn, Stanisławów — w obwodzie iwano-frankowskim; Podhajce, Trzebowla, Wasylkowce (w pobliżu miasteczka Kopyczyńce) — w obwodzie tarnopolskim; Przemyśl. Nazwy stowarzyszenia sportowego i drużyn piłkarskich związane z leksemem *sokil* odnoszą się do drapieżnego ptaka z rodziny sokołowatych⁴² będącego symbolem odwagi, męskości i siły. Inna nazwa ptaka używana w nominowaniu galicyjskich drużyn piłkarskich to leksem *czajka* (mewa) — ptak morski z rodziny mewowatych⁴³. Chociaż jest to rzadki ptak w Galicji, zoonim ten obecny jest w nazwach zespołów z regionu Lwowa, Iwano-Frankowska i Tarnopola — U.S.K. Czajka (Kałuż), S.K. Czajka (Tołmacz), S.K. Czajka (Czortków). Wynika to prawdopodobnie z aktywnego używania tego leksemu w folklorze ukraińskim. Leksem *berkut* (orzeł przedni) — nazwę dużego ptaka drapieżnego z rodziny jastrzębiowatych⁴⁴, który jest symbolem odwagi, wytrzymałości, siły — wykorzystano do nazwania drużyny piłkarskiej Przemyśla — U.S.K. Berkut.

Odrębna grupa leksemów wykorzystanych do mianowania klubów piłkarskich to leksemu semantycznie powiązane z nominowaniem pojęć ważnych dla Ukraińców jako narodowości, czyli powiązane z pojęciami „państwo”, „patriotyzm”, symbolami państwowymi i narodowymi. Wśród nich są nazwy własne (Ukraina, Rus) i nazwy ogólne (tryzub, jedność, kalyna [kalina]).

³⁹ *Ibidem*, s. 444.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 383, 367.

⁴¹ І. Андрухів, *op. cit.*, s. 14.

⁴² *Великий тлумачний словник...*, s. 1158.

⁴³ *Ibidem*, s. 1370.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 48.

Towarzystwo Sportowe S.T. Ukraina (Lwów), jedno z największych i najpotężniejszych galicyjskich organizacji gimnastycznych i wychowawczych oraz drużyna piłkarska będąca w jego składzie, przyjęły nominację państwa Ukrainy, podkreślając narodową tożsamość sportowców w warunkach, gdy państwo nie istniało, co było wyrazem wielkiego patriotyzmu, odwagi i męstwa. Jak wspominał słynny w latach 30–40. XX wieku ukraiński piłkarz, a później emigrant polityczny Aleksander (Lenio) Skoceń, „S.T. Ukraina (Lwów) jest symbolem sportu ukraińskiego i ducha narodowego. [...] Sama nazwa towarzystwa była w tym czasie aktem politycznym”⁴⁵. Analogiczne czynniki motywacyjne wyboru nazwy widać w wypadku zakarpackiej drużyny piłkarskiej — S.K. Ruś (Użhorod), która wykorzystwała w nominowaniu dawną nazwę Ukrainy — Ruś.

Nazwa ukraińskiego narodowego godła *tryzub*⁴⁶, pełniącego za panowania Włodzimierza Wielkiego funkcję symbolu państwowego na Rusi, który stał się godłem Ukraińskiej Republiki Ludowej, symbolem ukraińskiego ruchu narodowo-wyzwoleńczego, odzwierciedlona jest w nominacji lwowskiego klubu piłkarskiego z dzielnicy Bogdanówka — U.S.K. Tryzub (Lwów).

Jedność (ściśle związek, spójność, integralność i niepodzielność⁴⁷) ukraińskich regionów etnicznych, które na początku XX wieku należały do różnych państw, oraz marzenie ukraińskiego społeczeństwa o połączeniu tych obszarów w jednym państwie narodowym wyraża się w nazwie zespołu piłkarskiego z miasta Horodenka koło Iwano-Frankowska — S.K. Jednist (Horodenka).

Kalina⁴⁸ jako narodowy symbol Ukrainy stała się podstawą motywacyjną nazwy klubu piłkarskiego z miasteczka Żurawno rejonu żydaczowskiego w obwodzie lwowskim — S.K. Kalyna.

Wiele drużyn piłkarskich nosi różne nazwy, które jednak mogą być połączone w jedną grupę ze względu na semantykę rzeczownika ogólnego, z którego pochodzą. Wśród tych nominacji odnajdujemy wspólny sem wskazujący na pragnienie zwycięstwa, dążenie ku zwalczeniu trudności, zdobycie szczytu. Trzy zespoły wykorzystywały w tytule rzeczownik pospolity *probij*, co oznacza ‘przebicie dziury w czymś’⁴⁹: U.S.K. Probij (Horodenka), S.K. Probij (Złoczów), S.K. Probij (Pawelcze). Klub piłkarski S.T. Prołom (Stanisławów) otrzymał swoją nazwę od rzeczownika oznaczającego działanie, wskutek którego tworzy się dziura, luka, przerwa⁵⁰; klub U.S.K. Peremoha (Nowy Jaryczów) — od rzeczownika *peremoha* ‘zwycięstwo’, którego jedno ze znaczeń to „sukces w walce o coś, uzyskanie czegoś wskutek walki, pokonania wszelkich trudności”⁵¹. Leksem *rekord*, ‘najwyż-

⁴⁵ *Спортове Товариство „Україна” (Львів)*, s. 57–58.

⁴⁶ *Великий тлумачний словник...*, s. 1266.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 270.

⁴⁸ *Словник символів культури України*, red. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, М.К. Дмитренко, Київ 2002, s. 109–110.

⁴⁹ *Великий тлумачний словник...*, s. 961.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 976.

⁵¹ *Ibidem*, s. 735.

sze osiągnięcie, podjęte w czymś⁵², był motywacją dla nazwy klubu sportowego z lwowskiej dzielnicy Kleparów — S.K. Rekord (Lwów). Inny zespół z tej samej dzielnicy Lwowa — S.K. Meta (Lwów) — wykorzystał do nazywania słowo *meta*, który ma znaczenie ‘coś, do czego się dąży, czego chce się osiągnąć’⁵³; wołyński zespół piłki nożnej U.S.K. Hart ze Zdołbunowa — rzeczownik pospolity *hart* ‘wytrzymałość fizyczna i psychiczna człowieka’⁵⁴.

Kilka nazw drużyn piłkarskich trudno połączyć w oddzielne grupy na podstawie wspólnych znaczeń, przykłady te warto jednak podać dla przedstawienia integralności korpusu nazw własnych ukraińskich klubów piłkarskich Galicji w pierwszej połowie XX wieku. Należą do nich: U.S.K. Watra (Drohobycz) — od dialektowego słowa *watra* — ‘ognisko, ogień’⁵⁵; S.T. Rusałka (Złoczów) — od nazwy własnej pierwszego ukraińskiego almanachu „Rusałka Dniestrowa”, który ukazał się w roku 1848 w Budapeszcie staraniem pisarzy ukraińskich oraz działaczy publicznych Markijana Szaszkewycza, Jakowa Holowackoho oraz Iwana Wahylewycza; S.K. Striła (Kopyczyńce) — od słowa *striła* ‘strzała — cienki pręt z ostrym zakończeniem lub ostrą końcówką, używany w łucznictwie’⁵⁶; U.S.K. Junak (Przemyślany) — od leksemu *junak* ‘człowiek, który nie osiągnął jeszcze dojrzałości, młody mężczyzna’⁵⁷.

Analiza materiału źródłowego pokazuje, że nazwy galicyjskich drużyn piłkarskich z pierwszej połowy XX wieku są złożonymi nominacjami, połączeniem skrótu i onimu. Abrewiatury nie różnią się zbytnio, na przykład: U.S.K. — Ukraiński Klub Sportowy, U.S.T. — Ukraińskie Towarzystwo Sportowe, S.K. — Klub Sportowy, S.T. — Towarzystwo Sportowe, U.R.S.K. — Ukraińskie Robotnicze Koło Sportowe i U.S.S.K. — Ukraiński Studencki Klub Sportowy, natomiast onimy reprezentują szeroką gamę nazw. Przeważają wyrazy pochodzenia ukraińskiego zarówno własne, jak i ogólne, które stały się podstawą motywacyjną do nominacji galicyjskich klubów piłkarskich. Wśród onimów zarejestrowano nazwy miast i małych miejscowości: Dobromyl, Dobriany, Kołomyja, Załuże, Pawełcze, Toporiwci, Czercze, Jamnycia oraz regionów Ukrainy: Łemkowszczyzna, Podole, Podgórze; historycznie znaczące dla Ukraińców toponimy: Baturyn, Sicz Zaporoska, Sicz Czarnomorska, Chortycia; hydronimy: Dniepr, Dniestr, Zbrucz, San, Bystrzyca, Prut; oronimy: Beskid, Howerla, Łysonia, Czarnogóra i antroponimy: Bohun, Dowbusz, Karmeluk, Roksolana, Czernyk. Mniejszą grupę tworzą rzeczowniki ogólne: nazwy zjawisk naturalnych (huragan, burza, poświata, zamieć), nazwy topograficzne i nazwy obszarów naturalnych (urwiska, skały, step), nazwy ptaków (orzeł, sokół, czajka), nazwy symboli państwowych i narodowych

⁵² *Ibidem*, s. 1023.

⁵³ *Ibidem*, s. 520.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 174.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 76.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 1205.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 1419.

(trójząb, jedność, kalina) i inne. Najczęściej nominacje związane są z historią i kulturą Ukrainy, co jest dowodem na przemyślany dobór reprezentatywnych tytułów ukraińskich klubów piłkarskich.

Bibliografia

- Andruhiv I., *Ukraïns'ki molodižni tovaristva Galičini 1861–1939 rr.*, Ivano-Frankivs'k 1995.
 Ānko M.P., *Toponimičnij slovník Ukraïni: Slovník-dovidnik*, Kiïv 1998.
 Bobers'kij I., *Zabavi i gri ruhovi, č. III. Kopanij mâč*, L'viv 1906.
<https://uk.wikipedia.org> [elektronnij resurs].
 Lavrivs'kij V., *Kopana (Association Football)*, L'viv 1900.
Slovník gidronimiv Ukraïni, red. A.P. Nepokupnij, O.S. Strižak, K.K. Cilujko, Kiïv 1979.
Slovník simvoliv kul'turi Ukraïni, red. V.P. Kocura, O.I. Potapenko, M.K. Dmitrenka, Kiïv 2002.
Sportove Tovaristvo „Ukraïna” (L'viv). Do 80-riččâ zasnuvannâ: Al'manah, red. Kol. J. Los' et al., L'viv 1991.
Velikij tumačnij slovník sučasnoï Ukraïns'koï movi, oprac. i red. V.T. Busel, Kiïv-Irpin' 2001.
 Verhola O., *Kopanij mâč*, L'viv 1926.

Names of Ukrainian football clubs in Galicia in the first half of the 20th century

Summary

In the article the author analyses the names of Ukrainian football clubs in Galicia in the first half of the 20th century from the point of view of their determinants. The sources encompass sports magazines functioning in Galicia in the inter-war period — in the 1920s and 1930s. The names of Galician football teams from the first half of the 20th century are combinations of abbreviations and onyms. The abbreviations do not differ considerably, but the onyms represent a broad range of names. The basic sources of names of Galician football clubs included names of towns: Dobromyl, Kolomyia, Zaluzhe, Pavlivka, Toporivci, and regions: Lemkivshchyna, Podolia in Ukraine; toponyms of historical significance to Ukrainians: Baturyn, Zaporozhian Sich; hydronyms: Dnieper, Dniester, Prut; oronyms: Beskid, Hoverla, and anthroponyms: Bohun, Dovbush, Karmeluk. A smaller group comprises general nouns: names of natural phenomena (hurricane, storm), topographical names and names of natural areas (cliff, rock, steppe), names of birds (eagle, falcon, lapwing) as well as names of state and national symbols (trident, unity, *kalyna*).

Keywords: chrematonymy, names of Galician clubs, sources of names